

RAPPORT

Neveneffecten diftar

Resultaten en praktijkvoorbeelden hoe om te gaan met neveneffecten

Klant: NVRD

Referentie: BH3787-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001

Status: S0/P01.02

Datum: 7 juni 2021

VANG
HUISHOUDELIJK AFVAL

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Laan 1914 no.35
3818 EX AMERSFOORT
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 20 00 **T**
+31 33 463 36 52 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Neveneffecten diftar

Ondertitel: Neveneffecten
Referentie: BH3787-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001
Status: P01.02/S0
Datum: 7 juni 2021
Projectnaam: VANG Support - Neveneffecten Diftar
Projectnummer: BH3787-105-100
Auteur(s): Paul Mul, Nina Zaadnoordijk

Opgesteld door: Paul Mul en Nina Zaadnoordijk

Gecontroleerd door: Paul Mul

Datum: 7 juni 2021

Goedgekeurd door: Paul Mul

Datum:

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V. en dient voor publicatie of anderszins openbaar maken te worden geanonimiseerd.

Inhoudsopgave

1	Aanleiding onderzoek neveneffecten	1
2	De meest voorkomende neveneffecten	3
3	Conclusies en aanbevelingen	5
3.1	Conclusies	5
3.2	Aanbevelingen	5
4	Toelichting Totaaloverzicht optredende neveneffecten	8
4.1	Waarom kiest een gemeente wel of niet voor diftar?	8
4.2	Welke neveneffecten komen (vaak) voor?	9
4.3	Wat doen gemeenten om neveneffecten tegen te gaan?	10
4.4	Wat lijkt een effectieve aanpak?	11
5	Toelichting Top 5 Neveneffecten Diftar	12
5.1	Neveneffect 1: Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers	12
5.2	Neveneffect 2: Lage aanbiedfrequentie / weinig klepopeningen	14
5.3	Neveneffect 3: Vervuiling van andere stromen met restafval	15
5.4	Neveneffect 4: Illegaal gebruik van openbare afvalbakken	16
5.5	Neveneffect 5: Extra gebruik milieustraat	15
	Bijlagen	16
	Bijlage 1: Bronnenlijst	16
	Bijlage 2: Vragenlijst enquête	17
	Bijlage 3: Resultaten Enquête Neveneffecten	20

1 Aanleiding onderzoek neveneffecten

De doelstelling van het Nederlandse afval- en grondstoffenbeleid is helder: een 100% circulaire economie in 2050. In een circulaire economie wordt ook afval volledig en hoogwaardig hergebruikt. Vanuit het Rijksbrede programma circulaire economie en de transitieagenda consumptiegoederen is er een focus om de hoeveelheid restafval in het (huishoudelijk) afval te verminderen.

VANG: Van Afval Naar Grondstof

Het programma VANG - Huishoudelijk afval is ontwikkeld om gemeenten te helpen om de nodige stappen te zetten naar een circulaire economie. Naast afvalscheiding zijn preventie en grondstofketens sluiten belangrijke speerpunten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de inzameling van het huishoudelijk afval. Voor 2020 zijn vanuit VANG twee richtinggevendende ambities vastgesteld: minimaal 75% afvalscheiding en maximaal 100 kilogram restafval in 2020. Na 2020 worden de doelen voor het jaar 2025 vastgesteld.

VANG-doelen halen: verschillende knoppen om aan te draaien

Om de VANG-doelen te halen, moeten gemeenten beleidskeuzes maken. Hierbij kan een gemeente aan verschillende knoppen draaien:

- **Service differentië**: hoge service voor het aanbieden van grondstoffen en lage service voor het aanbieden van restafval (bijv. via omgekeerd inzamelen)
- **Tarief differentië**: belonen of betalen voor het aanbieden van bepaalde afvalstromen (diftar)
- **Bewustwording en (intrinsieke) motivatie**: voorlichting, communicatie en handhaving

Uit onderzoek blijkt dat de strategieën service- en tarief differentië effectief zijn om de hoeveelheid restafval te verminderen en de kosten voor het afvalbeheer te beperken, met name als ze beide in combinatie worden toegepast. Dit is ook de reden dat veel gemeenten overwegen om diftar in te voeren.

Diftar: effectief om hoeveelheid restafval te verminderen

Tarief differentië is een effectief middel om de hoeveelheid restafval terug te dringen: diftar-gemeenten hebben bijna de helft minder restafval dan niet diftar gemeenten. In 2020 heeft bijna de helft (48%) van de gemeenten een diftar systeem. Daarnaast overweegt een flink aantal gemeenten diftar in te voeren.

Mogelijke neveneffecten van diftar

Bij de meeste gemeenten treden er bij (de invoering van) een diftar systeem neveneffecten op. Soms zijn deze effecten tijdelijk (vlak na invoering) en soms ook hardnekkig en langdurig. Voor veel (bestuurders van) gemeenten zijn neveneffecten een belangrijk argument om terughoudend te zijn met het toepassen van diftar: niemand zit te wachten op dumpingen of andere vervuiling van de openbare ruimte.

Dit onderzoek: kwantificeren mogelijke neveneffecten

Alhoewel in de beeldvorming en besluitvorming mogelijke neveneffecten soms de boventoon voeren, is er in de praktijk weinig (statistische en/of kwantitatieve) informatie over het optreden van neveneffecten beschikbaar. Dit onderzoek levert deze informatie.

Aanpak onderzoek

Dit onderzoek geeft antwoorden op vragen rondom neveneffecten die optreden bij diftar. Onderdelen van dit onderzoek zijn:

- Bureauonderzoek
- Online enquête onder gemeenten (respons 190)
- Vijf interviews met gemeenten over veel voorkomende neveneffecten en hoe die aan te pakken
- Analyse en rapportage van de opgehaalde informatie

In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek gepresenteerd, waarna in hoofdstuk 3 een totaaloverzicht wordt gegeven van de neveneffecten. Hoofdstuk 4 geeft een toelichting op de top 5 met voorbeelden van hoe gemeenten hiermee omgaan.

2 De meest voorkomende neveneffecten

Neveneffect 1: Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers (zie paragraaf 5.1)

Uit dit onderzoek blijkt dat 45% van de gemeenten met een diftarsysteem vaak bijplaatsingen bij de (ondergrondse) containers ervaren. Hiermee zijn bijplaatsingen het meest voorkomende neveneffect. Onder bijplaatsingen worden afvalzakken of ander neergezet afval verstaan die naast een container zijn geplaatst.

In de beeldvorming van inwoners kunnen bijplaatsingen een probleem vormen inzake draagvlak voor het diftarsysteem of het systeem van omgekeerd inzamelen waarbij restafval naar een ondergrondse container moet worden gebracht.

Genoemde aanpakken zijn: snel opruimen, handhaven, fysieke maatregelen rondom/bij de (ondergrondse) container en registratie van de bijplaatsingen.

Neveneffect 2: Lage aanbiedfrequentie / weinig klepopeningen (zie paragraaf 5.2)

Bij 40% van de gemeenten met diftar komt dit neveneffect vaak voor blijkt uit het onderzoek. Dit neveneffect houdt in dat bijvoorbeeld een minicontainer slechts een paar keer per jaar wordt aangeboden (aanbiedfrequentie) of dat de ondergrondse container maar een paar keer per jaar wordt gebruikt (klepopeningen). Opvallend is dat gemeenten die bezig zijn met de implementatie van diftar dit neveneffect veel minder noemen. Er zijn ook huishoudens die zelfs nooit restafval aanbieden (en daarmee het variabele tarief betalen. Dit zijn de zogenaamde “nulaanbiedingen”.

De belangrijkste consequentie van dit neveneffect is dat er (mogelijk) onvoldoende inkomsten gegenereerd om de afvalstoffenheffing kostendekkend te maken. Daardoor ontstaat een tekort waardoor in het komende jaar het vaste deel van de heffing moet worden verhoogd en de diftar prikkel afneemt.

Er zijn verschillende mogelijkheden om iets aan dit neveneffect te doen, maar die hebben ook een aantal haken en ogen:

- Verlagen variabel tarief (en verhogen vast tarief): een goede balans tussen het tarief voor het aanbieden en de service prikkel is bepalend voor afvaltoerisme (zie hieronder, case 1 van AVRI).
- Kleinere en goedkopere klepopening ondergrondse container: een variabel tarief o.b.v. grootte van de klepopening van ondergrondse containers biedt maatwerk voor huishoudens met weinig afval (een ondergrondse container heeft dan bijvoorbeeld een 30 liter en een 60 liter roltrommel).
- Container managementsysteem: adequaat kunnen bijsturen o.b.v. data-aanbiedgedrag.
- Gesprek met laag-/nulaanbieders en onderzoek naar hoeveelheden en oorzaken: de gemeente Geldrop Mierlo vraagt openheid aan laag-/nulaanbieders en zet dit in als succesvoorbeelden om te informeren en afvalscheiden verder te stimuleren. Dit dient tevens als notificatie dat de gemeente laag-/nulaanbieders registreert (zie hieronder Case 2 van gemeente Geldrop Mierlo).

Neveneffect 3: Vervuiling van andere stromen met restafval (zie paragraaf 5.3)

Vervuiling van grondstofstromen met restafval komt ook vaak voor: bij 39% van de gemeenten met diftar blijkt uit het onderzoek. De gemeente Urk geeft aan dat dit moeilijk voorspelbaar gedrag betreft wat het lastig maakt de balans te vinden tussen het vast tarief en het variabele tarief voor restafval te vinden.

De vervuiling van grondstofstromen met restafval kan leiden tot afkeur van de grondstofstromen. Dit kan financiële gevolgen hebben voor de gemeente en de afvalstoffenheffing beïnvloeden. Daarnaast vormt de vervuiling van stromen een obstakel voor de circulariteit van afvalstromen.

Aanpakken die gemeenten hanteren zijn:

- Extra communicatie en bewustwording;
- Handhaving: controle op afvalscheiding (bijv. via een rode en gele kaarten systeem).

Neveneffect 4: Illegaal gebruik van openbare afvalbakken (zie paragraaf 5.4)

Verder blijkt uit het onderzoek dat 37% van de gemeenten met een diftarsysteem te maken heeft met illegaal gebruik van openbare afvalbakken. Inwoners ontdoen zich dan van hun restafval via kleine zakjes die ze in openbare afvalbakken stoppen.

Door dit neveneffect lopen gemeenten inkomsten mis (variabel diftar tarief). Daarnaast zorgt deze overloop naar de openbare afvalbakken ervoor dat deze sneller vol zitten. Dit kan resulteren in vervuiling van de openbare ruimte wat extra inzet van de gemeente zal vragen. De kosten verschuiven daarmee naar beheer van de openbare ruimte. Hier komt bij dat afval uit de openbare afvalbakken meestal wordt verwerkt als restafval. Dit heeft benadeeld de milieuprestatie van de gemeente.

Het illegaal gebruik van de afvalbakken in de openbare ruimte kan op meerdere manieren worden aangepakt:

- Aanpassen van de afvalbakken in de openbare ruimte (bijvoorbeeld via kleinere inwerpopening);
- Verwijderen afvalbakken uit de openbare ruimte;
- Handhaven.

Neveneffect 5: Extra gebruik milieustraat (zie paragraaf 5.5)

Uit het onderzoek blijkt dat 36% van de diftar-gemeenten een stijging ziet in het gebruik van de milieustraat. Naast grofvuil worden ook vuilniszakken met restafval naar de milieustraat gebracht en aangeboden onder de noemer grofvuil.

Bij een diftarsysteem is het van belang om grofvuil beleid (en daaraan gekoppeld het aanbodreglement en inrichting van de milieustraat) te laten aansluiten op het beleid voor fijn huishoudelijk restafval. Anders biedt de milieustraat de mogelijkheid om ontwijkgedrag te vertonen. Dat kan leiden tot meer restafval dan nodig. Daarnaast loopt de gemeente inkomsten mis (het variabele tarief op restafval) of kunnen de kosten voor het afvalbeheer zelfs toenemen (het tarief voor grof restafval in €/ton is hoger dan dat voor fijn restafval).

Het oneigenlijk gebruik van de milieustraat kan op de volgende manieren worden aangepakt:

- Diftar proof Inrichten van de milieustraat: gratis route voor (enkele) grondstofstromen en een betaallroute voor enkele (restafval) stromen.
- Aanpassen acceptatiebeleid: verbieden aanbieden van fijn restafval (zakken) op de milieustraat.
- Aanpassen acceptatiebeleid milieustraat: het aantal (gratis) bezoeken reduceren.
- Toegangscontrole en registratie: alleen inwoners met bijvoorbeeld een afvalpas toegang verschaffen tot de milieustraat.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Vrijwel alle gemeenten met diftar hebben goede ervaringen met diftar

De gemeenten met een diftarsysteem die mee hebben gedaan aan het onderzoek zijn vrijwel allemaal tevreden over het diftarsysteem. Ondanks de neveneffecten bevat het concept 'de vervuiler betaalt' en in veel gevallen bevordert het diftarsysteem de milieuprestatie c.q. de scheidingspercentages.

Meest voorkomende neveneffect: bijplaatsingen

Het meest voorkomende neveneffect is bijplaatsingen bij de containers. Dit is voor velen een doorn in het oog en beïnvloedt het draagvlak voor het diftarsysteem. Om dit neveneffect tegen te gaan, wordt er naar manieren gezocht de omgeving van de container aantrekkelijker te maken met bijvoorbeeld tuintjes. Daarnaast zetten gemeenten meer controle en handhaving in om dit neveneffect te verminderen.

Nulaanbiedingen en laag aanbodgedrag zijn een indicatie voor ontwijkgedrag

Een behoorlijk aantal huishoudens in diftargemeenten blijkt geen of weinig restafval aan te bieden. Dit kan duiden op ontwijkgedrag en leidt in elk geval tot minder inkomsten uit het variabele deel van de afvalstoffenheffing. Met registratie en monitoring kan dit goed in kaart worden gebracht. Het neveneffect kan worden aangepakt via gericht aanspreken en de juiste balans te zoeken tussen het variabele en vaste deel van de afvalstoffenheffing.

Neveneffecten aanpakken: Communicatie en bewustwording, en handhaving

Het merendeel van de aanpakken bevat een vorm van communicatie en voorlichting. Dat wordt vaak ingezet in combinatie met handhaving (aanspreken en eventueel ook verbaliseren). Tot slot is registratie en monitoring belangrijk om goed zicht te krijgen op neveneffecten en daarop effectief te kunnen handelen.

Zorgen om neveneffecten verminderen politiek draagvlak voor diftar

Uit het onderzoek is herhaaldelijk gemeld dat zorgen om neveneffecten van diftar leiden tot vermindering van het politieke draagvlak voor een diftarsysteem. Dat was onder andere het geval in Urk en Bunschoten. Neveneffecten zijn voor veel gemeenten ook redenen om niet te kiezen voor een diftarsysteem.

Niet alle neveneffecten worden door diftar veroorzaakt

Uit het onderzoek (enquête en interviews) blijkt dat niet alle neveneffecten worden veroorzaakt door het diftarsysteem. Het verlagen van de service op restafval (bijvoorbeeld via omgekeerd inzamelen) is vaak ook een belangrijke oorzaak van neveneffecten.

3.2 Aanbevelingen

Uit het onderzoek komen meerdere aanbevelingen om met de neveneffecten van diftar om te gaan naar voren. In dit hoofdstuk zijn de aanbevelingen en tips van de geïnterviewde gemeenten te vinden.

Wees transparant over de effecten van diftar

Er is vaak sprake van een negatieve beeldvorming rondom diftar, zowel bij de bewoner als de politiek. Hierdoor wordt diftar soms niet eens overwogen. Dit heeft te maken met:

- Diftar wordt gezien als service vermindering, dit draagt bij aan het negatieve imago van het systeem. Inwoners ervaren dit vaak als een "straf" voor goed gedrag (afvalscheiden).
- Diftar wordt als kostenverhogend ervaren. Dit wordt gestimuleerd doordat er wordt betaald per aanbieding. Elke aanbieding van restafval is een herinnering aan de afvalkosten die worden

gemaakt. In de praktijk is een diftarsysteem onderaan de streep bijna altijd voordeliger voor het merendeel van de inwoners t.a.v. een vast tarief. Dit dient helder te worden gecommuniceerd.

- Diftar wordt vrijwel altijd in verband gebracht met ongewenste neveneffecten (zoals dumpingen of bijplaatsingen).

Wees dus transparant en helder in de communicatie naar inwoners en de politiek over de effecten van het diftarsysteem, zowel op financieel, service als neveneffecten.

Houdt rekening met tijdelijke neveneffecten bij de implementatie van diftar

Neveneffecten zijn soms tijdelijk. Diftarsystemen worden geregeld gecombineerd met een overstap naar een ander afvalstelsel (vaak met een lager serviceniveau voor het aanbieden van restafval). Hier moeten inwoners aan wennen en in worden begeleid (informerend en faciliterend). Deze transitie heeft tijd nodig en kan leiden tot tijdelijke neveneffecten. Deze kunnen in de loop van de tijd afnemen of zelfs verdwijnen.

Bereid de gemeenten administratief voor op de implementatie van diftar

Diftar vraagt veel veranderingen zowel voor de inwoners als gemeente (administratief). Inwoners zullen veel vragen hebben omtrent het nieuwe systeem. Daarbij kampt het diftarsysteem in het begin mogelijk nog met wat opstartproblemen, zoals kosten die verkeerd in rekening worden gebracht. Het is daarom raadzaam dat gemeenten hier administratief op zijn voorbereid. Dit kan bijvoorbeeld via een vragenpagina of apart mailadres waar inwoners hun vragen over het nieuwe systeem kunnen stellen.

Neem ook de (vervuiling) effecten van diftar op gescheiden stromen mee in de neveneffecten

De vervuiling van gescheiden stromen belast de milieuprestatie van de gemeente. Ook kan het gevolgen hebben voor de kosten van de afvalverwerking die later doorwerken in de afvalstoffenheffing (verwerkingskosten restafval i.p.v. opbrengsten grondstoffen). Uit onderzoeken blijkt echter dat er geen of weinig verschil is in vervuiling van grondstofstromen in diftar en niet-diftar gemeenten.

De Diftar-Paradox

In de enquête en interviews wordt de Diftar-Paradox vaak genoemd. De Diftar-Paradox houdt in: Diftar-gemeenten hebben vaak mooie resultaten geboekt in de reductie van het restafval, waardoor de variabele inkomsten steeds verder teruglopen. In diftar-gemeenten waar de afvalscheiding boven verwachting goed gaat, komt het steeds vaker voor dat de variabele inkomsten zelfs zo ver dalen, dat deze de inzamel- en verwerkingskosten niet langer dekken.¹

Oplossingsrichtingen vanuit VANG:

1. Goed framen van het doel van Diftar, de verwachte resultaten en de boodschap naar buiten en de gemeenteraad.
2. Blijven rekenen. Het is zoeken naar een evenwicht tussen de kosten en inkomsten (variabel en vaste heffing).
3. Hou er rekening mee dat Diftar een goede prikkel is om restafval te reduceren, maar niet altijd om de afvalstoffenheffing te verlagen.²

¹ <https://www.nvrd.nl/nieuwsberichten/2019/openbaar/vang-bijeenkomst-de-diftar-paradox-diftar-een-te-groot-succes>

² <https://www.nvrd.nl/nieuwsberichten/2019/openbaar/vang-kennisbijeenkomst-diftar-paradox>

Tips vanuit de respondenten

Voor een succesvol diftarsysteem zijn er een aantal tips die naar voren komen uit de interviews, enquête en dek studie:

1. Communicatie en participatie vanaf het begin van het keuzeproces zorgt voor een groter draagvlak
2. Diftar is een complexe opgave waarbij bewoners snel zijn 'overdonderd'

Ad 1) Communicatie en participatie essentiële onderdelen voor succesvol diftarsysteem

Uit de interviews komt sterk naar voren dat een goede communicatie en participatie met bewoners bijdraagt aan een succesvol diftar systeem. Dit wordt meegenomen vanaf het begin, de beslisfase, waar bewoners worden betrokken bij de keuze voor diftar. In de gemeente Westerkwartier is bij de implementatie een apart diftar-kantoor opgezet waar men terecht voor alle vragen omtrent diftar.

Ad 2) Niet te veel, te snel – diftar is een complexe verandering voor de gemeente en bewoner

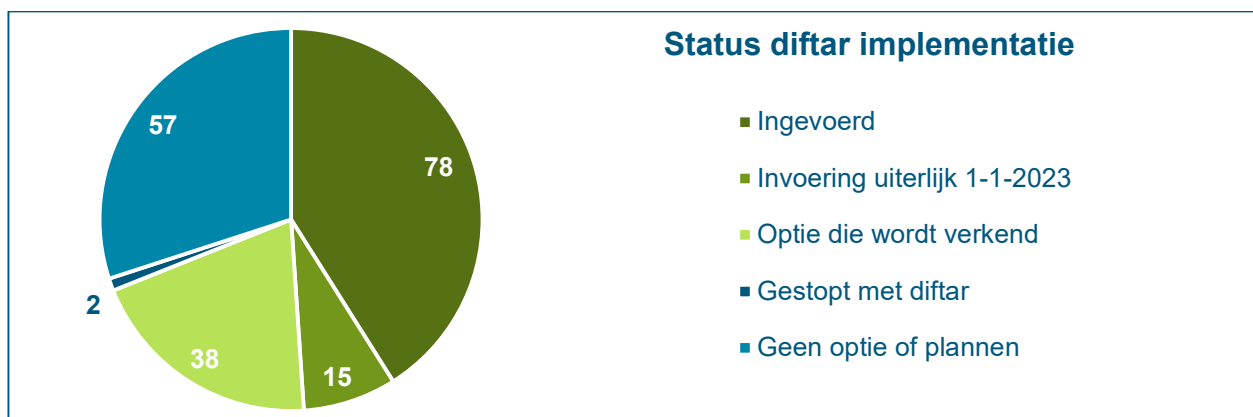
Gemeenten geven aan dat bij de implementatie van het diftarsysteem er veel op de bewoner afkomt: het betalingssysteem verandert maar daarbij gaan vaak ook de ophaalfrequentie en manier van scheiden op de schop (overstap naar bron of nascheiden). ROVA werkt daarom bijvoorbeeld vaak via een tweetrapsraket:

1. Inzamelsysteem op orde maken (bijvoorbeeld implementatie van omgekeerd inzamelen)
2. Diftar invoeren (ca 2 jaar na op orde maken inzamelsysteem)

4 Toelichting Totaaloverzicht optredende neveneffecten

In december 2020 hebben 190 (van de ruim 350 benaderde) gemeenten de enquête naar de neveneffecten van diftar ingevuld. Deze zijn via de NVRD benaderd. Hiervan hebben 78 gemeenten een diftarsysteem geïmplementeerd en starten 15 gemeenten uiterlijk met de invoering per 2023. In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de enquête. We gaan in op:

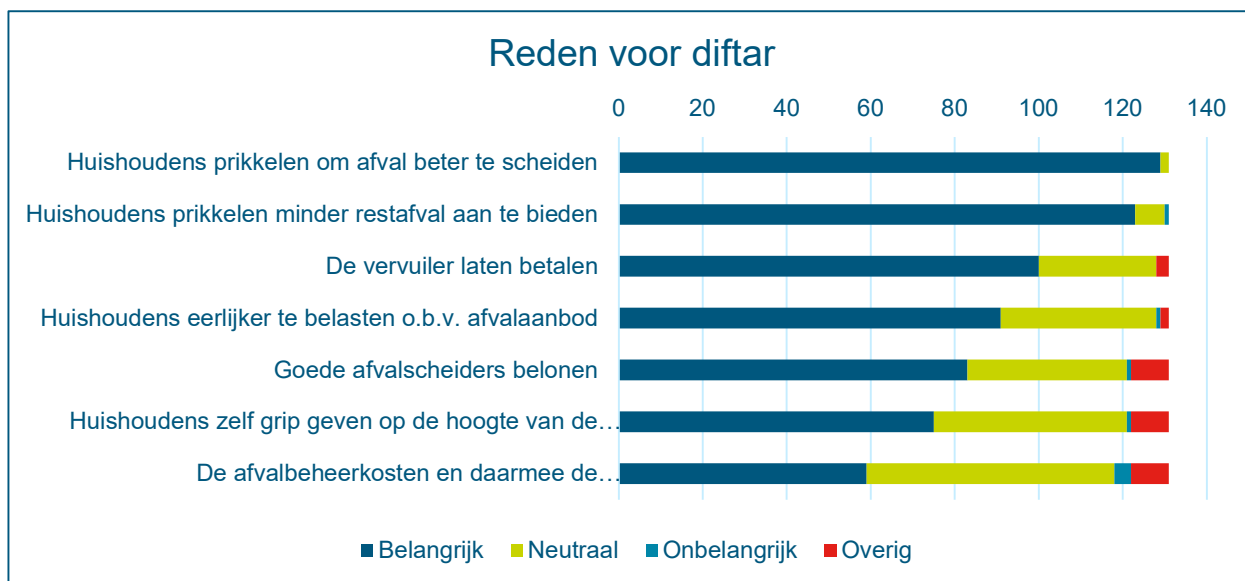
1. Waarom kiest een gemeente wel of niet voor diftar?
2. Welke neveneffecten komen (vaak) voor?
3. Wat doen gemeenten om neveneffecten tegen te gaan?
4. Wat lijkt een effectieve aanpak?

4.1 Waarom kiest een gemeente wel of niet voor diftar?

Waarom wel?

De voornaamste reden dat gemeenten voor diftar kiezen of dit overwegen zijn vooral om (1) huishoudens prikkelen om afval beter te scheiden en, (2) huishoudens prikkelen minder restafval aan te bieden en (3) de vervuiler laten betalen.

Waarom niet?

Gemeenten die bewust niet kiezen voor diftar (57 gemeentes) hebben als voornaamste reden het ontbrekende politieke draagvlak voor diftar. Dit gaat bij meer dan de helft gepaard met angst voor ongewenste neveneffecten, zoals bijplaatsingen in de openbare ruimte maar ook het dalende serviceniveau.

Waarom stoppen?

Twee gemeenten zijn van diftar afgestapt. De ene gemeente meldt een milde diftarvariant te hebben geïmplementeerd waarbij bewoners kunnen kiezen uit een kleine of grote container aan huis voor GFT en restafval. Daar betalen de bewoners een vast bedrag voor. De andere gemeente is van diftar afgestapt wegens de hoge kosten van het diftarsysteem; er moest een nieuwe afvalwagen worden aangeschaft.

Bevalt diftar?

Gemeenten die een diftarsysteem hanteren (78), hebben vrijwel allemaal een neutrale tot zeer goede ervaring met het diftar systeem. Bij de gemeenten die voor 2023 naar diftar overstappen, staat men ook neutraal tot positief tegenover diftar. In slechts 2 van de 78 diftar gemeenten is men niet tevreden: hier is men negatief, omdat het bij bewoners niet goed valt vanwege:

- het beeld dat nascheiden de ideale oplossing is;
- de ervaring dat diftar en bronscheiden het serviceniveau en de milieuprestatie verslechteren.

4.2 Welke neveneffecten komen (vaak) voor?

Gemeenten (78 stuks) die een diftarsysteem hebben ingevoerd. geven aan dat de volgende neveneffecten in de beleving van de respondent het meeste voorkomen (regelmatig tot vaak):

1. Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers – 42%
2. Lage aanbiedfrequentie minicontainers / weinig klepopeningen ondergrondse container – 40%
3. Vervuiling met restafval van grondstofstromen (zoals GFT, PMD, textiel) – 38%
4. Illegaal gebruik van openbare afvalbakken – 37%
5. Extra gebruik milieustraat – 36%
6. Dumpingen van afval – 26%
7. Nulaanbiedingen (huishoudens die geen restafval meer aanbieden) – 23%
8. Afvaltoerisme (afval brengen naar andere gemeente of meenemen naar werkgever/bedrijf) – 13%
9. Extra contracten voor bedrijfsafval – 4%

Dezelfde vraag is ook gesteld aan gemeenten die bezig zijn met de implementatie van diftar uiterlijk per 1-1-2023 (15 stuks) of de mogelijkheid om diftar te implementeren verkennen (38) stuks. Deze respondenten verwachten dat de volgende neveneffecten het vaakst voorkomen:

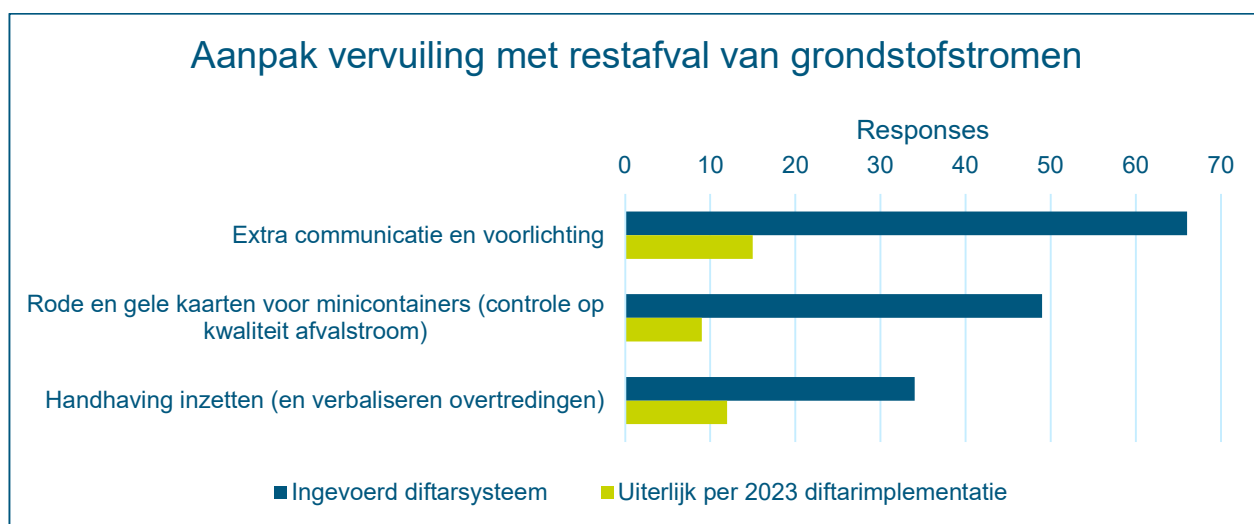
1. Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers – 60%
2. Vervuiling met restafval van grondstofstromen (zoals GFT, PMD, textiel) – 60%
3. Extra gebruik milieustraat – 57%
4. Illegaal gebruik van openbare afvalbakken – 45%
5. Dumpingen van afval – 43%

De top 5 van neveneffecten bij de twee groepen gemeenten komt min of meer overeen. Wel lijkt het erop dat gemeenten die diftar willen implementeren nog niet goed in de gaten te hebben dat een “lage aanbiedfrequentie minicontainers / weinig klepopeningen ondergrondse container” in de praktijk ook vaak voorkomt. Omdat het diftar tarief vaak gekoppeld is aan het aantal aanbiedingen of inwerpen, lopen deze gemeenten het risico om te weinig afvalstoffenheffing te innen via het variabele tarief om de heffing kostendekkend te maken.

4.3 Wat doen gemeenten om neveneffecten tegen te gaan?

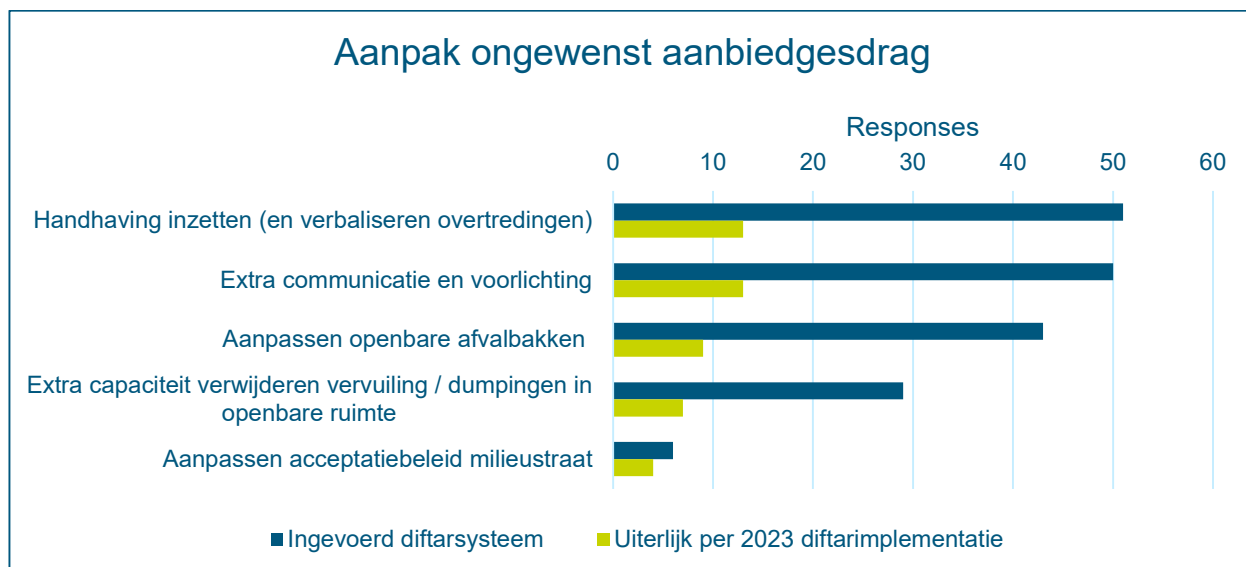
Tegengaan vervuiling grondstofstromen

De aanpak van de vervuiling van grondstoffen is bij de gemeenten die diftar hanteren en of per 2023 een diftarsysteem implementeren. De aanpak voor de vervuiling van de grondstromen is voornamelijk extra communicatie en voorlichting. Dit kunnen campagnes zijn die vanuit de gemeente. Verder zijn rode en gele kaarten en handhaving middelen die door gemeenten worden ingezet vervuiling van grondstoffen tegen te gaan. Vier gemeenten geven aan hier geen aanpak voor te hebben.

Tegengaan ongewenst aanbodgedrag (bijplaatsingen / dumpingen / openbare afvalbakken)

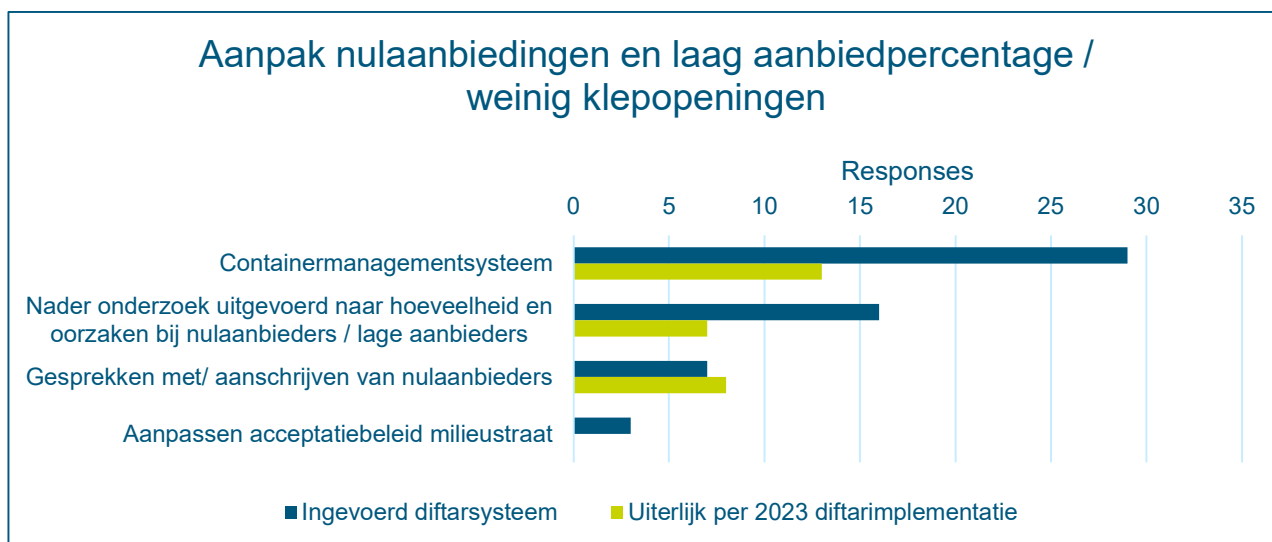
Ongewenst aanbodgedrag wordt op meerder manieren tegengegaan. Er wordt door gemeenten vooral ingezet op handhaving en communicatie en voorlichting. Daarnaast worden aanpassingen van de openbare afvalbakken gedaan, denk hierbij aan kleinere opening, o.a. via spijl in het midden. Ook wordt extra capaciteit ingezet voor het verwijderen van de vervuiling en/of dumpingen in de openbare ruimte. Tot slot, hanteert een enkele gemeente een aangepast acceptatiebeleid van de milieustraat. Zeven gemeenten geven aan hier geen aanpak voor te hebben.

Tegengaan nulaanbiedingen en laag aanbodpercentage / weinig klepopeningen

Nulaanbiedingen en een laag aanbodpercentage worden door gemeenten gedetecteerd per adres. Dit wordt gezien als uitzonderlijk en gemeenten hebben hier diverse aanpakken voor. Opvallend is dat een groot deel van de respondenten hier geen aanpak voor heeft, dit zijn 40 gemeenten. Dat is aanzienlijk meer dan bij de andere neveneffecten.

De meest voorkomende aanpak is via het containermanagementsysteem de nulaanbiedingen en laag aanbodpercentages te detecteren en hierop te acteren. Voor sommige gemeenten betekent dit alleen een inventarisatie voor anderen biedt het handvatten gericht het gesprek met bewoners aan te gaan. Verder voeren gemeenten onderzoek uit naar de hoeveelheid en oorzaken bij nulaanbieders / lage aanbieders. Enkele gemeenten gaan ook het gesprek aan met de nulaanbieders en/of passen het acceptatiebeleid van de milieustraat aan om de nulaanbiedingen te verlagen.

4.4 Wat lijkt een effectieve aanpak?

Over het algemeen beoordelen gemeenten hun aanpak met neutraal tot goed. Echter is het moeilijk te zeggen wat de meest effectieve aanpak is voor de neveneffecten. Dit hangt sterk af van gebiedsspecifiek karakters van de gemeenten. Verder kampen gemeenten vaak met meerdere neveneffecten van diftar waarop een combinatie van meerdere aanpakken wordt ingezet. Bij deze combinaties is het niet goed zichtbaar welke aanpak het beste werkt én of de combinatie van aanpakken juist de succesfactor is.

5 Toelichting Top 5 Neveneffecten Diftar

Op basis van het totaaloverzicht aan optredende neveneffecten (zie hoofdstuk 2) worden in dit hoofdstuk vijf neveneffecten nader uitgewerkt die belangrijk zijn in de beeldvorming voor diftar:

1. Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers
2. Lage aanbiedfrequentie minicontainers / weinig klepopeningen van de ondergrondse container
3. Vervuiling van andere stromen zoals GFT, PMD, textiel met restafval
4. Illegaal gebruik van openbare afvalbakken
5. Extra gebruik milieustraat

5.1 Neveneffect 1: Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers

Beschrijving neveneffect

Gemeenten ervaren vaak bijplaatsingen bij de (ondergrondse) containers; hierbij worden afvalzakken, verpakkingen e.d. naast de container geplaatst. Dit wordt als vervuiling van de openbare ruimte ervaren en is geregeld een 'zorg van gemeenten omtrent het diftarsysteem.

Wanneer en hoe vaak komt het voor

Uit de enquête blijkt dat 42% van de gemeenten met diftar aangeeft dat dit neveneffect vaak voorkomt. Hierbij merkt de gemeente Apeldoorn op dat bijplaatsingen niet alleen komt door diftar: ook in andere gemeenten komen bijplaatsingen bij ondergrondse containers voor, bijvoorbeeld door de implementatie van omgekeerd inzamelen. Sommige locaties zijn gevoeliger voor bijplaatsingen dan andere locaties. Uit de praktijk blijkt dat locaties in sociaal zwakkere wijken, plekken met weinig sociale controle en locaties met matige tot slechte kwaliteit (onderhoud) openbare ruimte gevoelig zijn voor bijplaatsingen.

Wat zijn de consequenties / risico's

In de beeldvorming kunnen bijplaatsingen een probleem gaan vormen inzake draagvlak voor het diftarsysteem of het systeem van omgekeerd inzamelen waarbij restafval naar een ondergrondse container moet worden gebracht.

Hoe kan dit neveneffect worden aangepakt

Bijplaatsingen kunnen op verschillende manieren worden aangepakt:

- **Snel opruimen:** in Apeldoorn rijden er bijvoorbeeld continu drie wagens rond om bijplaatsingen te verwijderen en rijdt er twee dagen in de week ook een handhaver mee.
- **Handhaven:** handhavers kunnen ter plekke bijgeplaatste zakken openmaken op zoek naar adressen. Dit is goed zichtbaar en kan bewoners motiveren geen bijplaatsingen te doen (preventieve werking).
- **Fysieke maatregelen treffen:** een nette uitstraling van de omgeving of tuintjes op/rond een ondergrondse container kunnen helpen om bijplaatsingen te voorkomen. Pilots met opbeuring van de containeromgeving in de diverse gemeenten en de aanpak van de gemeente Apeldoorn wijzen dat uit.
- **Goed registreren:** goede registratie kan helpen om te sturen op het voorkomen van bijplaatsingen of snel verwijderen daarvan.

Meer voorbeelden zijn te vinden in opdracht van Rijkswaterstaat opgestelde de publicatie "Handreiking Voorkomen van Bijplaatsingen".

Case 1: Placemaking – opfraaien van de ondergrondse containers (diverse gemeenten)³

Bij placemaking krijgt de container een tweede functie in de omgeving. Door het aantrekkelijker maken van de container, bijvoorbeeld met een tuintje of kunst(bloemen), creëer je een andere associatie met de container dan enkel afval. Hiermee zorg je ervoor dat men zich onbewust bezwaard voelt om daar afval neer te zetten.

Daarnaast zijn er ook simpelere oplossingen zoals ervoor zorgen dat de containers schoon zijn (zowel de container als de ruimte er omheen) en voorzien zijn van de juiste kleuren en iconen. Hierbij geldt afval trekt afval. Wanneer de container en omgeving er niet onderhouden uitzien kan het afval (bijplaatsingen) aantrekken.

Case 2: Gemeente Apeldoorn - sla de brug tussen service en preventie

De gemeente Apeldoorn herkent het neveneffect bijplaatsing. Naast vergelijkbare maatregelen als in de bovengenoemde casus zet de gemeente een extra stap; een hoog serviceniveau om de bijplaatsingen te minimaliseren. Hoe?

De gemeente zet in op:

- Snelle verwijdering van bijplaatsingen: in de gemeente rijden er continu drie auto's rond die de bijplaatsingen weghalen. Hierbij is ook een handhaver aanwezig.
- Informeren en terugkoppelen: de gemeente organiseert informatieavonden waar bewoners worden bijgepraat over het afvalstelsel. Hierbij krijgen zij ook een terugkoppeling over de successen die zijn behaald. Dit is direct een kans voor de gemeenten om feedback te verzamelen, de beleving van bewoners en ontwikkelingen op te halen. Daar kan de gemeente vervolgens op in te spelen.
- Handhaving: gemeente Apeldoorn zet tot slot ook in op extra handhaving. Zo wordt er vaker rondgereden om bijplaatsingen te detecteren en worden zakken opengemaakt om adressen te verzamelen.

Case 3: Renkum - schone buurt coaches

In de gemeente Renkum zijn zogenaamde Schone buurt coaches ingezet, al vanaf het voortraject. Zij creëren controle en eigenaarschap over het afval. De coaches gaan de huizen langs om mensen te informeren over het systeem en laten zien hoe/ helpen mensen met het gebruik van de ondergrondse containers.

Met schone buurtcoach zijn bewoners al betrokken en geïnformeerd voordat diftar werd ingevoerd. Er zijn inmiddels ook een aantal 'ambassadeurs' geworven. Deze ambassadeurs (bewoners) kunnen de coach bellen wanneer er een probleem is zodat erop kan worden gehandeld. Er zijn inmiddels ca. 20 ambassadeurs aangesteld.

³ <https://www.deafvalspiegel.nl/nieuws/angst-voor-bijplaatsingen/>

5.2 Neveneffect 2: Lage aanbiedfrequentie / weinig klepopeningen

Beschrijving neveneffect

In diftar-gemeenten is het tarief van de afvalstoffenheffing over het algemeen gebaseerd op een vast deel en een variabel deel gebaseerd op een aantal of gewicht van aanbiedingen. Samen moeten die twee delen voldoende inkomsten genereren om de kosten voor het afvalbeheer te financieren. Hierbij rekent de gemeente op een X aantal aanbiedingen op jaarbasis. Als dat aantal tegenvalt, ontvangt de gemeente onvoldoende inkomsten uit de afvalstoffenheffing en ontstaat er een tekort.

Wanneer en hoe vaak komt het voor

Uit de enquête blijkt dat 40% van de gemeenten met diftar aangeeft dat dit neveneffect vaak voorkomt. Opvallend is dat gemeenten die bezig zijn met de implementatie van diftar dit neveneffect veel minder noemen. Er zijn ook huishoudens die zelfs nooit restafval aanbieden (en daarmee het variabele tarief betalen. Dit zijn de zogenaamde “nulaanbiedingen”. ROVA geeft aan dat in de diftar-gemeenten in het verzorgingsgebied van ROVA nulaanbiedingen gemiddeld bij 15% van de huishoudens voorkomt met uitschieters naar 25%.

Het aantal klepopeningen van ondergrondse containers en aantal aanbiedingen van de restafvalcontainers is sowieso een stuk lager in diftar gemeenten dan in niet-diftar gemeenten. Dat scheelt over het algemeen minimaal een factor twee.

Wat zijn de consequenties / risico's

De belangrijkste consequentie is hierboven al genoemd: onvoldoende inkomsten generen om de afvalstoffenheffing kostendekkend te maken. Daardoor ontstaat een tekort waardoor in het komende jaar het vaste deel van de heffing moet worden verhoogd en de diftar prikkel afneemt.

Nulaanbiedingen zijn ook een indicatie van (ongewenst) ontwijkgedrag. het is immers aannemelijk dat ieder huishouden een beetje restafval heeft, hoe goed je ook afval scheidt. Dit ontwijkgedrag kan zich manifesteren in de vorm van bijvoorbeeld afvaltoerisme, vervuiling grondstofstromen of dumpingen.

Hoe kan dit neveneffect worden aangepakt

Er zijn verschillende mogelijkheden om iets aan dit neveneffect te doen, maar die hebben ook een aantal haken en ogen:

- Verlagen variabel tarief (en verhogen vast tarief): een goede balans tussen het tarief voor het aanbieden en de service prikkel is bepalend voor afvaltoerisme (zie hieronder, case 4 van AVRI).
- Kleinere en goedkopere klepopening ondergrondse container: een variabel tarief per grootte van de klepopening van ondergrondse containers biedt maatwerk voor huishoudens met weinig afval.
- Container managementsysteem: adequaat kunnen bijsturen o.b.v. data-aanbiedgedrag.
- Gesprek met laag-/nulaanbieders en onderzoek naar hoeveelheden en oorzaken: de gemeente Geldrop Mierlo vraagt openheid aan laag-/nulaanbieders en zet dit in als succesvoorbeelden om te informeren en stimuleren van afvalscheiden. Dit dient tevens als notificatie dat de gemeente laag-/nulaanbieders registreert (zie hieronder Case 5 van gemeente Geldrop Mierlo).

In de enquête geven gemeenten aan dat het aanspreken op laag aanbiedgedrag lastig is omdat dit niet altijd te bewijzen valt. Daarbij komt dat de monitoring van aanbiedingen moeten voldoen aan de AGV wet. Dit maakt het complex om te gaan met lage aanbiedfrequenties en het aanspreken van bewoners op het aanbiedgedrag.

Case 4: AVRI – Afvaltoerisme terugdringen via financiële prikkel en serviceniveau⁴

Om het afvaltoerisme en de vervuiling van grondstoffen te verminderen, wordt het tarief voor het aanbieden van elke 30 liter restafvalzak verlaagd van € 1,20 naar € 1,-. Er is gebleken dat de combinatie van de financiële prikkel (diftar) en de service prikkel (restafval wegbrengen) samen net te sterk zijn waardoor afvaltoerisme (nulaanbiedingen) en vervuiling van grondstoffen uiteindelijk financieel slecht uitpakken (en daarmee de afvalstoffenheffing onnodig opdrijven).

Case 5: gemeente Geldrop Mierlo – Aanpak lage aanbiedfrequentie, gemeente doet beroep op goede voorbeelden

Nulaanbiedingen komen geregeld voor in de gemeente Geldrop Mierlo. De gemeente heeft alle bewoners die 0-2 keer per jaar hun container buiten zetten een brief met deze constatering gestuurd. Hier werd tevens de vraag gesteld hoe zij hun aanbiedingen zo laag konden houden en dat de gemeente dit graag als voorbeeld wilde gebruiken naar andere bewoners toe. Er kwamen diverse reactie op; zowel mensen die deels in het buitenland wonen, het afval meenamen naar hun werkgever tot aan inzendingen van foto's waar bewoners trot hun scheidingsmethoden in huis presenteerden. Deze succesverhalen zijn later gepubliceerd in de afvalkrant met interviews.

Deze actie heeft dus diverse doeleinde gehad:

- Mensen erop attenderen dat de gemeente registreert waar de lage aanbiedingen zitten;
- Mensen de mogelijkheid geven de oorzaak toe te lichten. Het is hier van belang dat er geen directe consequenties waren voor deze personen;
- Voorbeelden op te halen die als inspiratie voorbeelden kunnen worden ingezet.

5.3 Neveneffect 3: Vervuiling van andere stromen met restafval

Beschrijving neveneffect

Andere stromen als PMD en textiel worden 'vervuild' door toevoeging van het restafval. Wanneer deze stromen gratis worden ingezameld is het een makkelijke manier om de betaling te ontlopen. Hierdoor raken andere stromen vervuild en kan het de milieuprestatie van de gemeente beïnvloeden. Monostromen worden dan door de vervuiling afgekeurd. Dit kan ook leiden tot financiële tegenvallers.

Wanneer en hoe vaak komt het voor

Uit de enquête blijkt dat 39% van de gemeenten met diftar aangeeft dat dit neveneffect regelmatig tot vaak voorkomt. De gemeente Urk meldt dat dit ook een onvoorspelbaar gedrag is wat het lastig maakt de balans tussen het vaste tarief en het variabele tarief te vinden.

Vervuiling van grondstofstromen hoeft niet per se te worden veroorzaakt door diftar: vaak speelt het verlagen van de service op restafval inzamelen ook een rol. Uit onderzoek van IPR Normag "Diftar als beleidsinstrument bij huishoudelijk afvalbeheer" blijkt bijvoorbeeld dat diftar geen of nauwelijks een rol speelt bij de kwaliteit van GFT en PMD. Wel is er volgens onderzoek van PRN (papier) en de textielbranche wel een iets lagere kwaliteit van respectievelijk oud papier en karton en textiel zichtbaar te zijn in diftar gemeenten ten gevolge van vervuiling met (zakken) restafval.

Wat zijn de consequenties / risico's

De vervuiling van andere stromen kan leiden tot afkeur van de aangeboden stromen. Dit kan financiële gevolgen hebben voor de gemeente en de afvalstoffenheffing beïnvloeden. Daarnaast vormt de vervuiling van stromen een obstakel voor de circulariteit van afvalstromen.

⁴ Nieuwsbericht 2020 website AVRI

Hoe kan dit neveneffect worden aangepakt

Er zijn diverse manieren op dit neveneffect aan te pakken, de gemeenten die de enquête hebben ingevuld dragen aan:

- Extra communicatie en bewustwording: campagnes over hoe er dient te worden gescheiden;
- Handhaving: controle op afvalscheiding
- Rode en gele kaarten systeem: er worden scorekaarten gehangen aan de containers om de bewoner te laten zien hoe hij/zij afvalscheiden.

Case 6: Regio Gooi en Vechtstreek – scorekaarten om scheidingsgedrag te bevorderen⁵

De regio Gooi en Vechtstreek zet afvalcoaches in om bewoners te helpen met afvalscheiden. Zij hangen een scorekaart (rood, oranje, geel, groen) aan de klep van de container aan huis. Deze kaart geeft aan of het afval wel of niet wordt/is meegenomen.

Groene kaart

De bewoner scheidt het afval goed. De container is geleegd.

Gele kaart

De afvalcoach ziet dat het niet helemaal goed is gegaan met het aanbieden. De container wordt gewoon geleegd, maar er wordt van de bewoner verwacht daarna zorgvuldiger omgaat met de afvalscheiding en de container op de juiste manier aanbiedt. De gele kaart is een waarschuwing.

Oranje kaart

Voor de meeste mensen werkt de gele kaart goed. Wanneer de gele kaart onvoldoende is, is er meer tijd en uitleg nodig om tot een goed resultaat te komen. Indien op de volgende inzameldag blijken dat het afval wederom verkeerd wordt aangeboden, dan volgt er een oranje kaart. De container wordt dan niet geleegd en de medewerkers (afvalcoaches) gaan in gesprek met de bewoner. Er wordt dan gezocht naar oplossingen tot verbetering van de situatie.

Rode kaart

De rode kaart wordt gegeven wanneer twee waarschuwingen niet werken. Wordt het afval de eerstvolgende keer wederom niet goed aangeboden of niet (goed) gescheiden, dan volgt er een rode kaart. Het gevolg van de rode kaart is dat de container niet wordt geleegd én er volgt opnieuw een gesprek. Op basis van het gesprek besluiten de handhavers om óf een officiële waarschuwing te geven, óf om direct over te gaan tot het uitschrijven van een boete. Beboeten is hierbij niet het doel, gescheiden afval wel.

5.4 Neveneffect 4: Illegaal gebruik van openbare afvalbakken

Beschrijving neveneffect

Het vierde neveneffect dat veelal wordt ervaren bij diftargemeenten is het illegaal gebruik van afvalbakken in de openbare ruimte. Dit houdt in dat huishoudelijk afval in de prullenbakken van de openbare ruimte terecht komt, vaak met de reden om het diftar tarief te omzeilen.

⁵ <https://www.gad.nl/mijn-vraag-melding/een-kaart-aan-de-container/>

Wanneer en hoe vaak komt het voor

In de enquête geven 37% van de gemeenten met een diftarsysteem aan dit neveneffect te ervaren. De gemeente Geldrop Mierlo merkt hierbij op dat dit geen nieuw probleem is, dit gebeurde ook al voor de invoer van het diftarsysteem.

Wat zijn de consequenties / risico's

Door het ontwijken van de diftarverrekening via gebruik van openbare afvalbakken voor huishoudelijk afval lopen gemeenten inkomsten mis. Daarnaast zorgt deze overloop naar de openbare afvalbakken ervoor dat deze sneller vol zitten. Dit kan resulteren in vervuiling van de openbare ruimte. Op deze manier wordt er meer van de gemeente gevraagd: de leegfrequentie van de afvalbakken moet omhoog en daar is een extra inspanning voor nodig. De kosten verschuiven daarmee naar beheer van de openbare ruimte (extra leegkosten, opruimkosten en verwerkingskosten). Hier komt bij dat afval uit de openbare afvalbakken meestal wordt verwerkt als restafval. Dit heeft benadeeld de milieuprestatie van de gemeente.

Hoe kan dit neveneffect worden aangepakt

Het illegaal gebruik van de afvalbakken in de openbare ruimte kan op meerdere manieren worden aangepakt:

- **Aanpassen van de afvalbakken in de openbare ruimte:** Gemeenten Westerkwartier en Geldrop Mierlo hebben de openingen van de afvalbakken verkleind of hier een middenstuk ingevoegd. Hierdoor passen grote zakken niet meer in de afvalbakken.
- **Verwijderen afvalbakken uit de openbare ruimte:** op plekken waar een afvalbak niet strikt noodzakelijk is of die anoniem zijn (groter risico), kunnen afvalbakken verwijderd worden.
- **Handhaven:** : handhavers kunnen locaties waar dit neveneffect frequent voorkomt (vaker) in de controleren om mensen op hun gedrag aan te spreken. Een aandachtspunt hierbij is dat dit lastig is omdat mensen op 'heterdaad' moeten worden betrapt.

Case 7: gemeente Westerkwartier – aanpak vervuiling openbare ruimte

In de gemeente Westerkwartier is er uiteindelijk besloten afvalbakken in de openbare ruimte in het buitengebied te verwijderen. Dit gebeurde onder het mom: afvalbakken trekken afval aan. De bakken in het buitengebied waren moeilijk te controleren waardoor niet alleen de afvalbakken overvol zaten maar er ook bijplaatsingen optraden. Onder het mom afval trekt afval is toen besloten deze bakken te verwijderen.

Case 8: gemeente Veenendaal – aanpak vervuiling openbare ruimte

In de gemeente Veenendaal werden de openbare afvalbakken gebruikt om het diftar tarief te omzeilen. De gemeente nam hier daarom ook maatregelen voor, zoals het verwijderen van o.a. blikvangers en het kleiner maken van de inworpopening om grote zakken te mijden. Ook dat had een neveneffect: door de kleine vulopening bleef afval in de opening zitten, waardoor ander afval er niet meer bij kon. Dit leverde zwerfafval op in de omgeving van de afvalbak.

5.5 Neveneffect 5: Extra gebruik milieustraat

Beschrijving neveneffect

Het laatste neveneffect dat wordt herkend door gemeenten met diftarsystemen is de toename in het gebruik van de milieustraat. Bij diftar is het van belang om grofvuil beleid (en daaraan gekoppeld het aanbiedreglement en inrichting van de milieustraat) te laten aansluiten op het beleid voor fijn huishoudelijk restafval.

Wanneer en hoe vaak komt het voor

Uit het onderzoek blijkt dat 36% van de diftar-gemeenten een stijging ziet in het gebruik van de milieustraat. Deels is dat ook een wenselijke ontwikkeling, omdat op de milieustraat grofvuil stromen goed brongescheiden kunnen worden. Naast brongescheiden grofvuil worden echter soms ook vuilniszakken met restafval naar de milieustraat gebracht en aangeboden onder de noemer grofvuil.

Wat zijn de consequenties / risico's

Toenemend (oneigenlijk) gebruik van de milieustraat kan leiden tot een toename van restafval. Daarnaast loopt de gemeente inkomsten mis (het variabele tarief op restafval) of kunnen de kosten voor het afvalbeheer zelfs toenemen (het tarief voor grof restafval in €/ton is een stuk hoger dan dat voor fijn restafval). Toenemend gebruik van de milieustraat heeft ook gevolgen voor de personele bezetting.

Hoe kan dit neveneffect worden aangepakt

Zoals hierboven al is aangegeven, moet de aanpak van grofvuil en in het verlengde daarvan de milieustraat onderdeel zijn van het beleid op diftar. Het oneigenlijk gebruik van de milieustraat kan op de volgende manieren worden aangepakt, zoals:

- Inrichten van de milieustraat: gratis route voor (enkele) grondstofstromen en een betaallroute voor enkele (restafval) stromen.
- Aanpassen acceptatiebeleid: verbieden aanbieden van fijn restafval (zakken) op de milieustraat.
- Aanpassen acceptatiebeleid milieustraat: het aantal (gratis) bezoeken reduceren.
- Toegangscontrole en registratie: alleen inwoners met bijvoorbeeld een afvalpas toegang verschaffen tot de milieustraat.

Case 9: gemeente Scherpenzeel – diftar en toenemende bezoeken aan het aanbiedstation (2019)⁶

Tijdens de diftar pilot in 2019 viel het gemeente Scherpenzeel op dat het aantal kilo's weggebracht grofvuil was verdubbeld (van 31 kton naar 79 kton). Het college verklaarde dit aan de hand van de diftarpilot. Waar men voorheen het grofvuil gratis in de restcontainer kwijt kon, moest men er nu voor betalen. Dit was volgens het college de stimulans het afval naar de het grofvuil te brengen.

⁶ <https://www.scherpenzeelsekrant.nl/premium/lokaal/politiek/356808/gratis-storten-wel-in-trek-bij-milieustraat>

Bijlagen

Bijlage 1: Bronnenlijst

1. *Dalende marktprijzen zorgen voor verdere stijging afvalstoffenheffing in 2021*. (2020, 17 april). AVRI. <https://www.avri.nl/over-avri-bestuur/nieuws/item/dalende-marktprijzen-zorgen-voor-verdere-stijging-afvalstoffenheffing-in-2021/>
2. *Een kaart aan de container?* (2021). GAD. <https://www.gad.nl/mijn-vraag-melding/een-kaart-aan-de-container/>
3. IPR Normag. (2021, januari). Diftar als beleidsinstrument bij huishoudelijk afvalbeheer. Rijkswaterstaat. <https://www.vang-hha.nl/@243230/diftar-beleidsinstrument-huishoudelijk-afvalbeheer/>
4. Lindhout, S. (2018, 12 december). *Angst voor bijplaatsingen: "Het gaat vaker goed dan fout."* De AfvalSpiegel. <https://www.deafvalspiegel.nl/nieuws/angst-voor-bijplaatsingen/>
5. PRN. (2019). Vervuilingsonderzoek oudpapier. <https://prn.nl/wp-content/uploads/2019/10/Factsheet-prn-2019-drie-paginas.pdf>
6. *Scherpenzeelse Krant | Nieuws uit de regio Scherpenzeel*. (2020, 10 augustus). Scherpenzeelsekrant. <https://www.scherpenzeelsekrant.nl/premium/lokaal/politiek/356808/gratis-storten-wel-in-trek-bij-milieustraat>
7. VANG - Huishoudelijk afval. (2021). VANG Huishoudelijk afval. <https://www.vang-hha.nl/>
8. *VANG-bijeenkomst "de Diftar paradox", diftar een (te) groot succes?!* (2019, 11 april). VANG. <https://www.nvrd.nl/nieuwsberichten/2019/openbaar/vang-bijeenkomst-de-diftar-paradox-diftar-een-te-groot-succes>
9. *VANG-kennisbijeenkomst Diftar Paradox*. (2019, 6 juni). VANG. <https://www.nvrd.nl/nieuwsberichten/2019/openbaar/vang-kennisbijeenkomst-diftar-paradox>
10. Interview gemeente Apeldoorn, 12 januari 2021
11. Interview gemeente Renkum, 13 januari 2021
12. Interview gemeente Geldorp Mierlo, 19 januari 2021
13. Interview gemeente Westerkwartier, 21 januari 2021
14. Interview gemeente Urk, 22 januari 2021

Bijlage 2: Vragenlijst enquête

1. Ik vul deze enquête in namens de gemeente:

[open vraag]

2. Heeft uw gemeente een diftar systeem?

Definitie: Diftar (gedifferentieerde tarieven) is een afvalstoffenheffing met een vast bedrag en een variabel bedrag dat afhangt van de hoeveelheid restafval (en eventueel ook GFT) die een huishouden aanbiedt.

- Ja, een diftar-systeem ingevoerd
- Nee, besluit is genomen om diftar uiterlijk per 1 januari 2023 te implementeren
- Nee, geen diftar-systeem (of plannen daartoe op korte termijn)
- Nee geen diftar-systeem, hiermee zijn wij gestopt

3. Wat is/(zijn) de reden(en) dat u geen diftar systeem heeft in uw gemeente?

[open vraag]

4. Wanneer is diftar ingevoerd in uw gemeente?

- Per 1-1-2016 of daarna
- Tussen 2010 en 2015
- Voor 2010

5. Welke vorm van diftar is er in uw gemeente ingevoerd/ gaat er in uw gemeente worden ingevoerd?

Voor meer informatie zie handreiking: <https://www.vang-hha.nl/kennisbibliotheek/@240505/handreiking-diftar/>

- Volume
- Volume/frequentie
- Gewicht
- Gewicht/frequentie
- Dure zak
- Overig

6. Wat zijn voor uw gemeente redenen om diftar in te voeren?

Reden	Onbelangrijk	Neutraal	Belangrijk	Niet van toepassing
Huishoudens prikkelen minder restafval aan te bieden				
Huishoudens prikkelen om afval beter te scheiden				
Huishoudens eerlijker te belasten o.b.v. afvalaanbod				
De vervuiler laten betalen				
Goede afvalscheiders belonen				
Huishoudens zelf grip geven op de hoogte van de afvalstoffenheffing				
De afvalbeheerkosten en daarmee de afvalstoffenheffing verlagen				
Anders, namelijk...				

7. Indien u anders heeft ingevuld, wat is de reden en hoe belangrijk is dat voor uw gemeente?

[open vraag]

8. Hoe wordt de diftar systematiek over het algemeen in uw gemeente ervaren (door bewoners)?

[Schaal: 0 erg slecht – 5 erg goed]

9. Welke neveneffecten van diftar komen bij u in de gemeente voor (of verwacht u, indien nog niet ingevoerd)?

	Nooit	Soms	Regelmatig	Vaak
Vervuiling van grondstofstromen (o.a. GFT en PMD)				
Illegaal gebruik van openbare afvalbakken				
Dumpingen van afval				
Bijplaatsingen bij (ondergrondse) containers				
Extra gebruik milieustraat				
Lage aanbiedfrequentie minicontainers / weinig klepopeningen ondergrondse container				
Nulaanbiedingen (huishoudens die geen restafval meer aanbieden)				
Extra contracten voor bedrijfsafval				
Afvaltoerisme (afval brengen naar andere gemeente of meenemen naar werkgever/bedrijf)				
Anders, namelijk...				

10. Indien u anders heeft ingevuld, welke neveneffecten van het diftar-systeem ziet/verwacht u?

11. Welke aanpak heeft u gehanteerd/ gaat u hanteren om vervuiling met restafval van grondstofstromen (zoals GFT, PMD, textiel) tegen te gaan?

- Handhaving inzetten (en verbaliseren overtredingen)
- Rode en gele kaarten voor minicontainers (controle op kwaliteit afvalstroom)
- Extra communicatie en voorlichting
- Wij hebben hier geen aanpak voor
- Dit neveneffect is niet van toepassing in onze gemeente
- Anders, namelijk...

12. Hoe effectief was uw aanpak rondom het ongewenst aanbieden van (rest)afval?

Indien u hier (nog) geen aanpak voor heeft geïmplementeerd of dit neveneffect niet van toepassing is kunt u deze vraag overslaan.

[Schaal: 0 Zeer ineffectief – 5 zeer effectief]

13. Welke aanpak heeft u gehanteerd/ gaat u invoeren om illegaal gebruik openbare afvalbakken, dumpingen, bijplaatsingen en afvaltoerisme tegen te gaan?

- Handhaving inzetten (en verbaliseren overtredingen)

- b. Extra communicatie en voorlichting
- c. Aanpassen openbare afvalbakken (bijv. kleinere opening, o.a. via spijl in het midden)
- d. Aanpassen acceptatiebeleid milieustraat
- e. Extra capaciteit verwijderen vervuiling / dumpingen in openbare ruimte
- f. Wij hebben hier geen aanpak voor
- g. Dit neveneffect is niet van toepassing in onze gemeente
- h. Anders, namelijk...

14. Hoe effectief was uw aanpak rondom illegaal gebruik openbare afvalbakken, dumpingen, bijplaatsingen en afvaltoerisme ?

Indien u hier (nog) geen aanpak voor heeft geïmplementeerd of dit neveneffect niet van toepassing is kunt u deze vraag overslaan.

[Schaal: 0 Zeer ineffectief – 5 zeer effectief]

15. Welke aanpak heeft u gehanteerd/ gaat u invoeren om grip te krijgen op een “normaal” aantal aanbiedingen (rest)afval (t.b.v. neveneffecten nul-aanbiedingen, lage aanbiedfrequentie minicontainers en weinig inworpen ondergrondse container)?

- a. Containermanagementsysteem
- b. Gesprekken met/ aanschrijven van nulaanbieders
- c. Nader onderzoek uitgevoerd naar hoeveelheid en oorzaken bij nulaanbieders / lage aanbieders
- d. Aanpassen acceptatiebeleid milieustraat
- e. Wij hebben hier geen aanpak voor
- f. Dit neveneffect is niet van toepassing in onze gemeente
- g. Anders, namelijk...

16. Hoe effectief was uw aanpak rondom het grip krijgen op het aantal aanbiedingen?

Indien u hier (nog) geen aanpak voor heeft geïmplementeerd of dit neveneffect niet van toepassing is kunt u deze vraag overslaan.

[Schaal: 0 Zeer ineffectief – 5 zeer effectief]

17. Heeft u nog een eigen ervaring of aanpak omtrent neveneffecten van diftar die u verder zou willen toelichten in een interview?

- a. Ja, namelijk ...
- b. Nee

18. Wat is de ervaring of aanpak die u wilt toelichten?

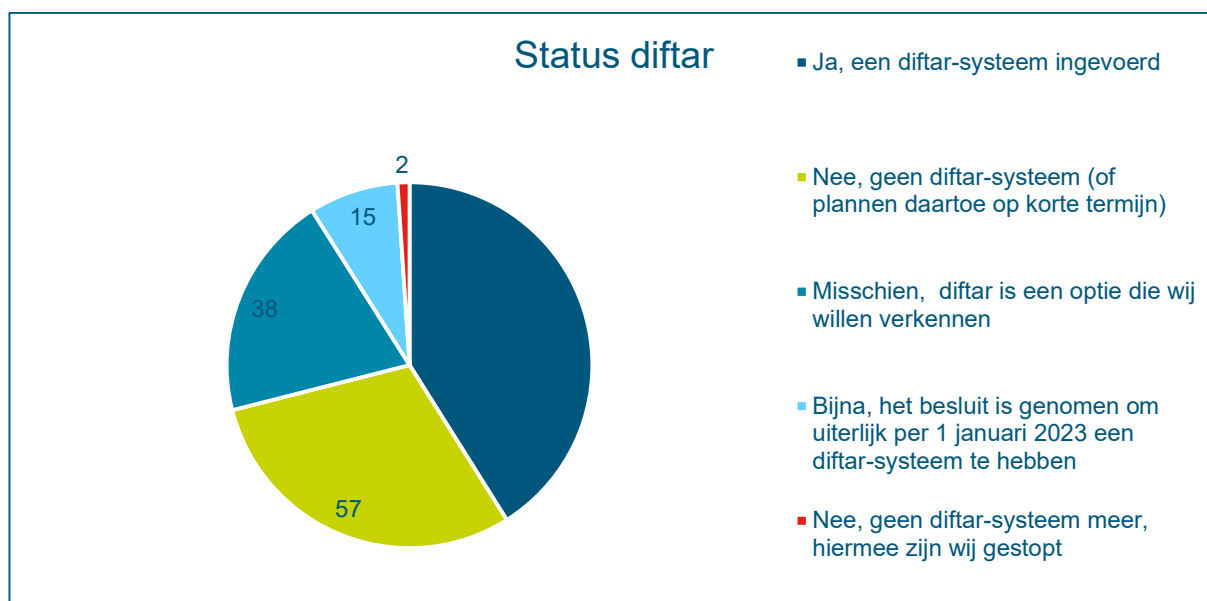
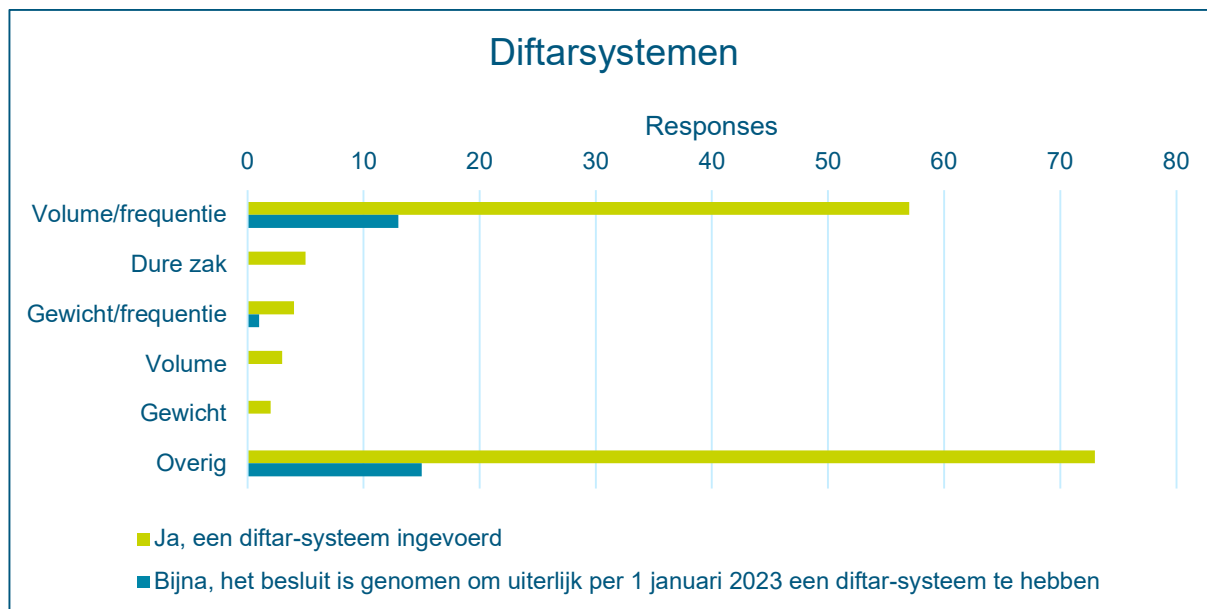
19. Wat is uw emailadres waar wij u op mogen benaderen voor een verdiepend interview?

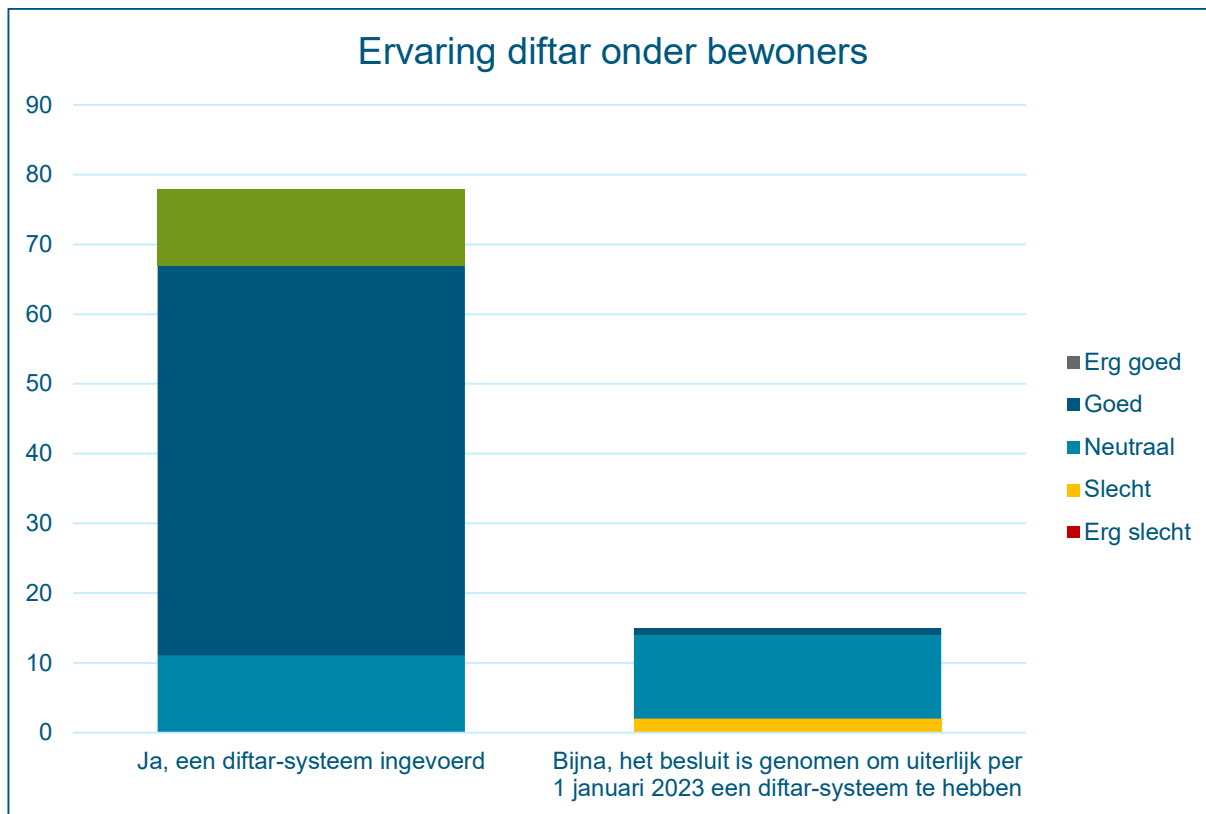
[open vraag]

19. Heeft u verder nog tip en/of aandachtspunten omtrent dit onderzoek?

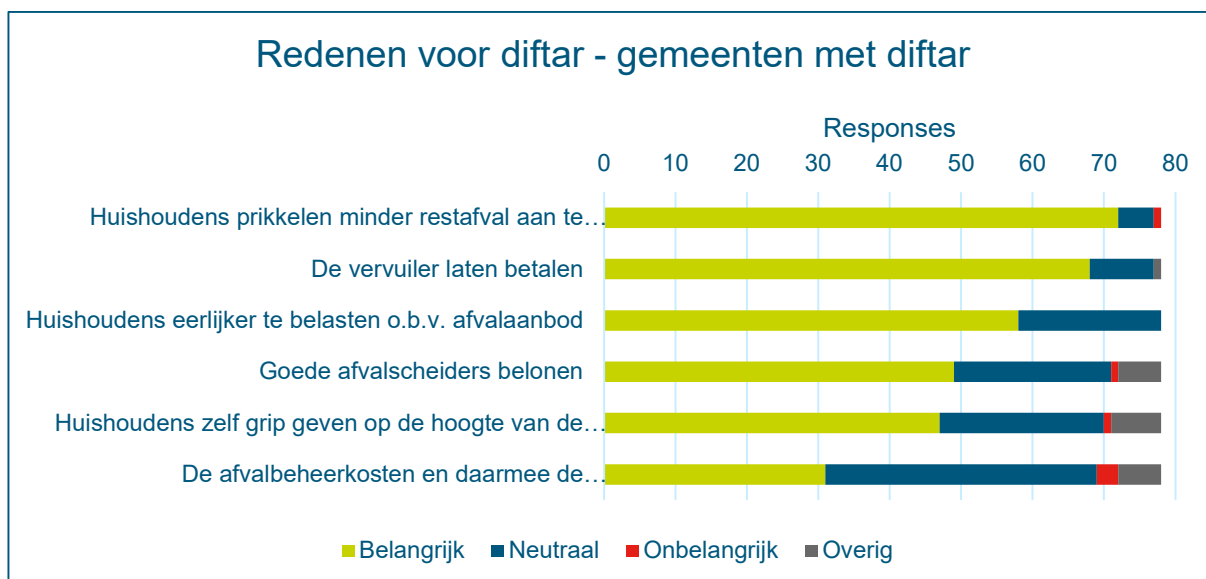
Bijlage 3: Resultaten Enquête Neveneffecten

Bijlage 3a Responses enquête - algemeen

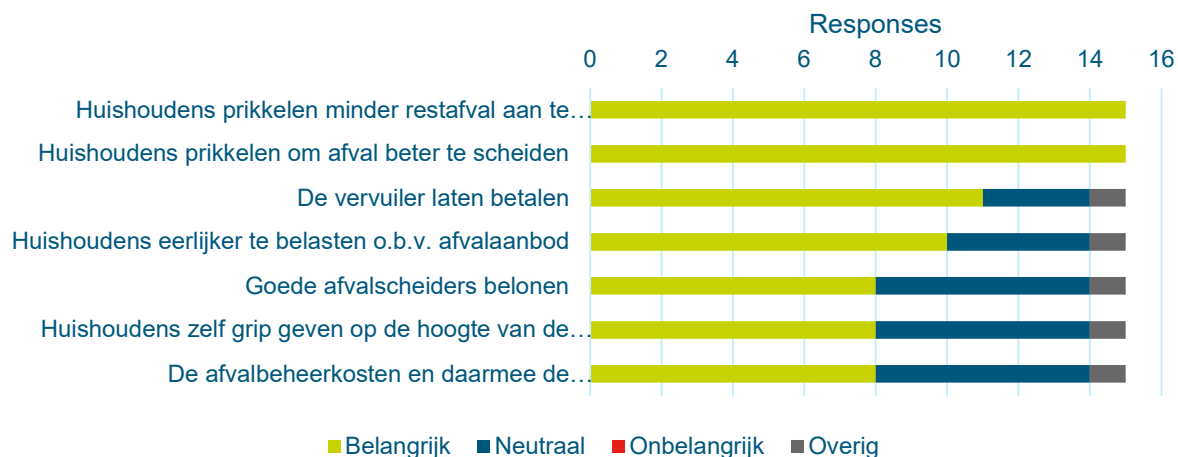

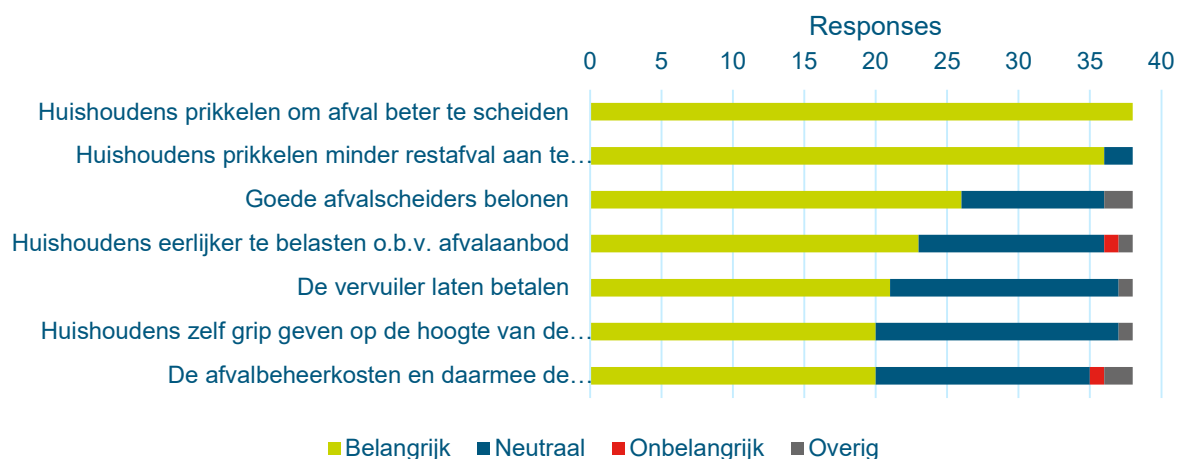
Bijlage 3b Responses enquête – redenen voor diftar

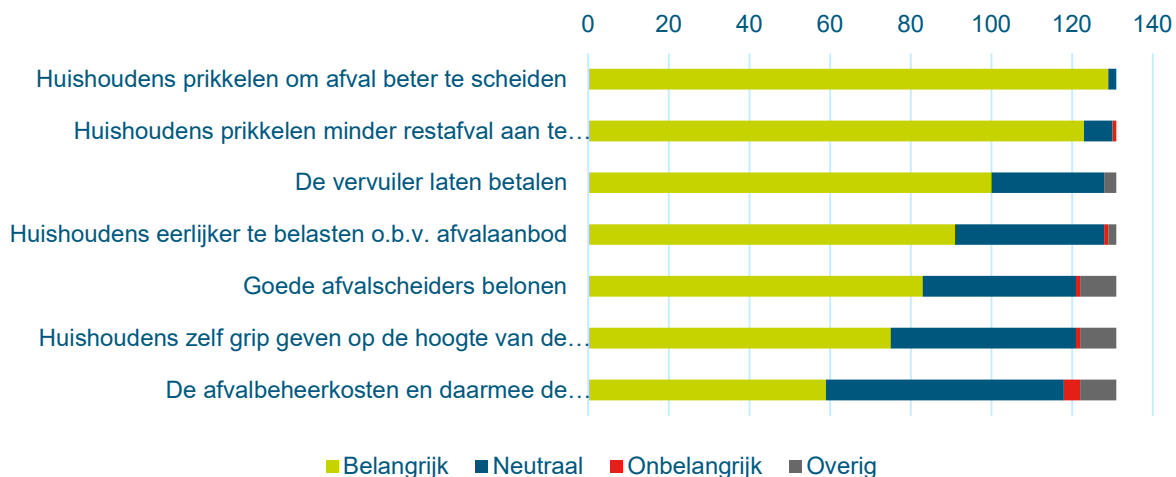
Redenen voor diftar - gemeenten met diftar voor 2023

Redenen voor diftar - gemeenten die diftar overwegen

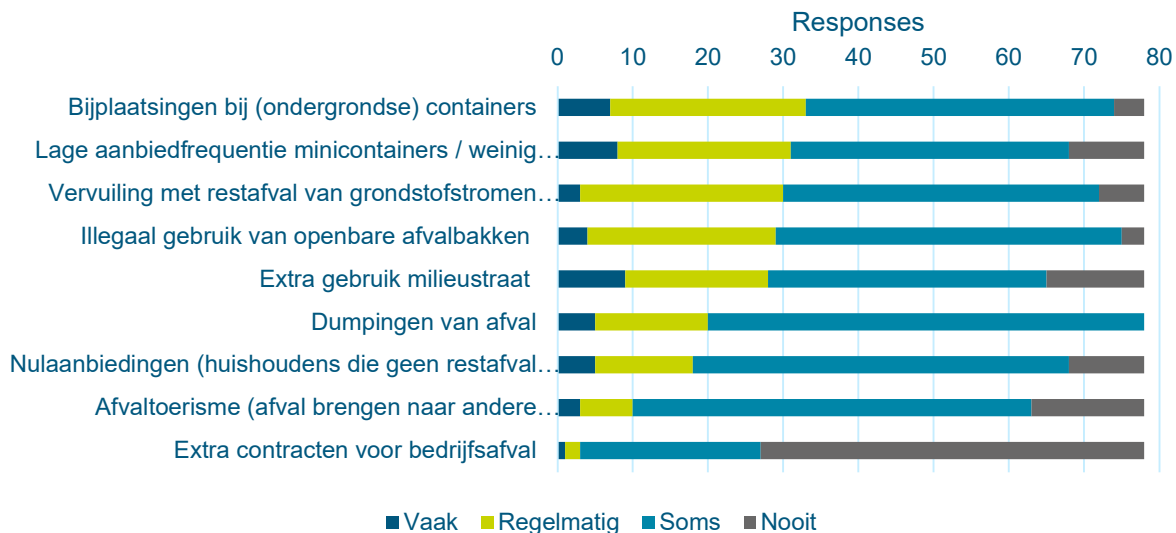

Reden voor diftar - totaal

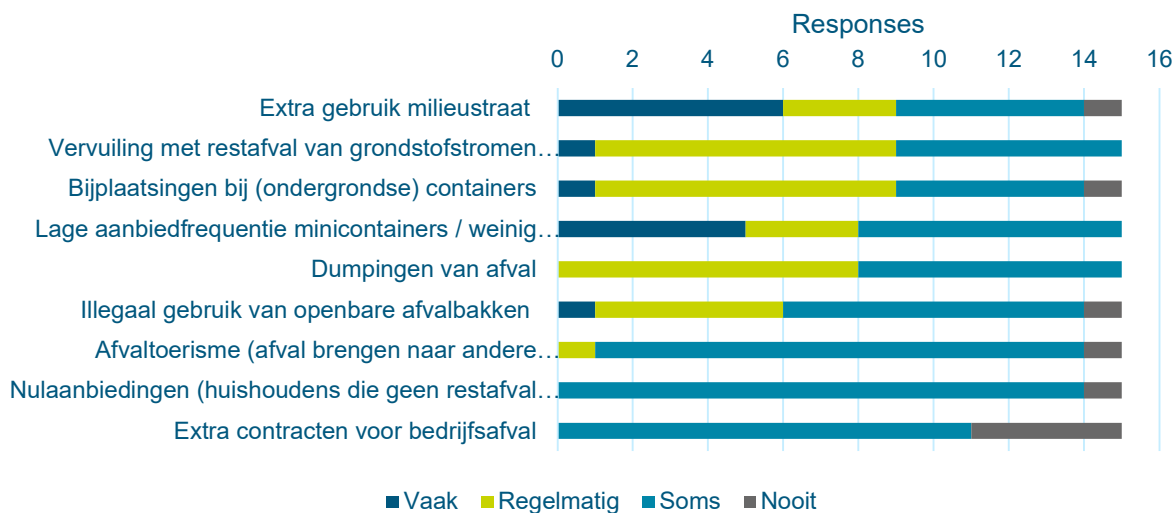

Bijlage 3c Responses enquête – neveneffecten

Ervaren neveneffecten diftar - gemeenten met diftar

Verwachte neveneffecten diftar - gemeenten met diftar voor 2023

Verwachte neveneffecten diftar - gemeenten die diftar overwegen

